Растителна защита
електронно списание за растителна защита
семена, торове и земеделие
ISSN 2815-522X

Предизвикателства пред зимните зърнено-житни култури в рискова климатична среда

Автор(и): доц. д-р Галина Михова, Добруджански земеделски институт - Генерал Тошево, ССА
Дата: 23.02.2026 *Брой:* 2/2026

Зимните зърнено-житни култури се отглеждат през всички сезони, което обуславя големия брои рискови фактори за производството. Наред с предизвикателствата на пазара, климатичните промени превръщат всяко решение в творчески процес, изискващ отговорност. Впоследствие, всяка грешка трудно може да бъде компенсирана. През последните години все по-често сме свидетели на трайни засушавания през летните месеци, причина за влошена подготовка на почвата; по-високи среднодневни температури през есенния и зимния период; повишаване стойностите на минималните температури през

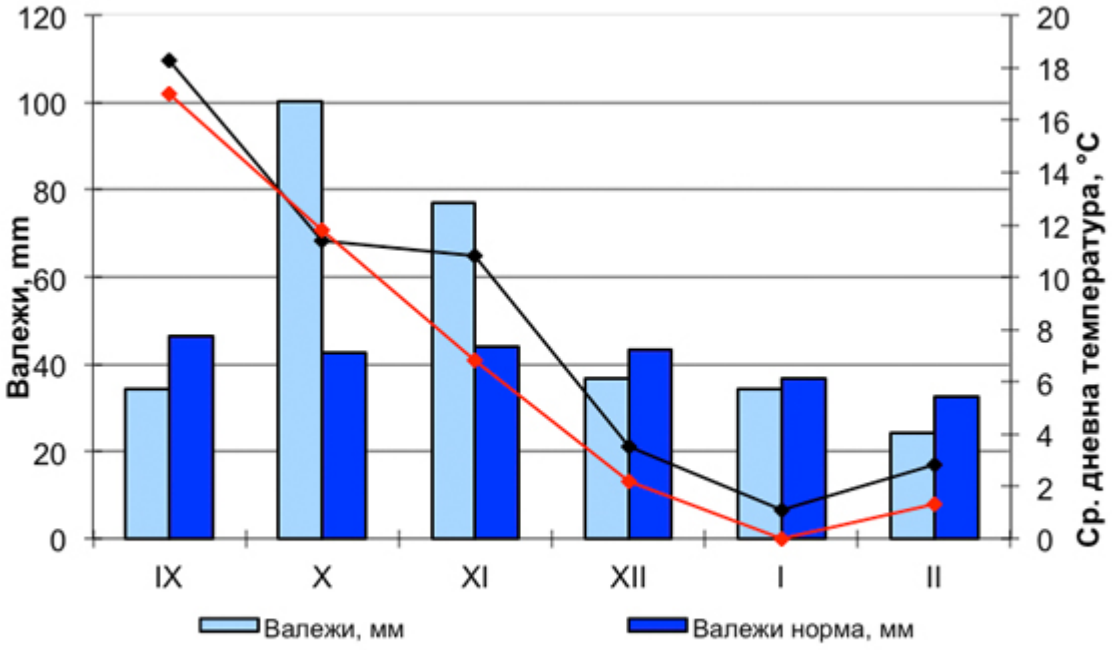
ISSN 2815-522X

зимните месеци, повишаване броя на безснежни дни или почти липса на такива; липса на влагозапасяване; значителни температурни амплитуди при възстановяване на вегетацията; късни пролетни мразове; трайно почвено и въздушно засушаване през различни фази от фенологичното развитие; неравномерно разпределение на валежите; влошена фитосанитарна обстановка; масово разпространение на болести и неприятели с висока честота, трудни за контрол.

По данни на Министерството на земеделието и храните засетите площи с пшеница към края на 2025г. са около 10,1 млн. декара. *В сравнение с миналата година се наблюдава ръст при ечемик, ръж и тритикале.* Освен, че са с различни направления на използване, културите се отличават с висок адаптивен потенциал и устойчивост към неблагоприятни стресови условия.

До известна степен, последните месеци на 2025 и началото на 2006 година възвърнаха спомените за зима. Основният проблем за Северна България бяха значителните количества валежи през подходящия за сеитба агротехнически срок. В много райони количеството значително превиши многогодишните норми. При условията на Добруджа месечните суми за октомври и ноември са съответно 100 и 77 мм (фиг. 1). Сеитбата продължи и през декември, но при влошено качество с необходимост за корекции на посевни норми и дълбочина. Температурният режим обаче даде възможност навременно засетите посеви да поникнат добре, да навлязат бързо във фаза братене и закаляването да протече при оптимални условия.

ISSN 2815-522X

Фигура 1. Валежи (мм) и ср. дневна температура (^{O}C) през периода 09.2025 – 17.2026 г., при условията на Добруджански земеделски институт.

Към момента, състоянието на посевите се определя основно от дата на сеитба и фаза на развитие преди навлизане в зимния период (фиг. 2 и 3). Засетите в оптималния срок, които за Северна България вече се изтегля към края на октомври, са добре братили и много добро закалени. Късните посеви са на две-три листенца и при значителни температурни амплитуди или при ниски такива без снежна покривка съществува по-сериозна опасност от повреди дори и към момента. Необходимо е да бъдат наблюдавани за евентуално измръзване, изтегляне, прекъсване и удавяне при задържане на вода за по-дълъг период над възела на братене. Предприемането на мерки като валиране, коригиране нормите на пролетно подхранване или приложение на биостимулатори е пряко свързано с процента на повреди и почвено-климатичните условия.

ISSN 2815-522X

Фигура 2. Пшеничен посев при оптимален срок на сеитба, ДЗИ – Г. Тошево към 11.02.2026 г.

Фигура 3. Пшеничен посев при оптимален срок на сеитба, ДЗИ – Г. Тошево към 11.02.2026 г.

Есенното обследването в различни райони в Северна България показва незначителен процент на посеви с повреди от житни мухи. Основно те са засети в края на м. септември. След продължителното лятно засушаване и неподходящите условия за предсеитбена подготовка, площите са незначителни. Към момента се идентифицират симптоми на листни петна, които не налагат намеса.

Като цяло посевите от зърнено-житни култури в Северна България са в много добро състояние. Есенно-зимният влагозапас е над 250 мм, което е благоприятства

ISSN 2815-522X

нормалното им развитие към момента, както и навлизане в активна вегетация. Актуалният въпрос е срок и начин на обезпечаване с хранителни елементи и най-вече азот. С удължаване на фотопериода, растенията преминават от фаза братене към фаза вретенене. Започва активно натрупване на биомаса, което е пряко свързано с формиране на добива и неговото реализиране. **Пропуските в осигуряването на подходящ хранителен режим се превръщат в основен лимитиращ фактор.**

Предизвикателствата на природата са факт. ”Безумия“ на времето ли са това? Как да реагираме в рискова среда? Народната истина гласи: „Парите обичат чет, а хлябът мяра“. Добрите земеделски практики предлагат множество решения. Принципите са познати, но изискват адекватно преосмисляне. От първостепенно значение е изграждане на адекватна сортова структура и използване на сертифициран посевен материал. Отглеждането на сортове с различно фенологично развитие и структура на добива е от ключово значение. Основните принципи са свързани с агро-климатичните и почвени характеристики на региона; обем на производствените площи; вероятност от стрес и избора на технология на производство. Рисково е монокултурното отглеждане и след разораване на многогодишни треви. Подходящата дълбочина на сеитба е 3-5 см. Плитката сеитба крие опасност от повреди през зимния период и слабо развитие на кореновата система, а дълбоката за нормално гарниране на посевите. Препоръчителната посевна норма за сортове пшеница и тритикале, регионална селекция е 500-600 к.с/кв.м. а за ечемик 420-450 к.с/кв.м. Подходящите срокове за сеитба са 1-15 X за С. България и 15-30 X за Ю. България. Тенденциите са за изтегляне към по-късни дати с около 10-15 дни. Причините са летни засушавания и влошена предсеитбена подготовка на почвата; есенни месеци с високи температури, причина за масово разпространение на неприятели и неефективни мерки за контрол; опасност от прерастване на посевите, недобро закаляване, повреди от неблагоприятни фактори през зимните месеци и при възстановяване на вегетацията. На дневен ред е коректното подхранване на посевите. Научните изследвания показват, че за 100 кг зърно са необходими приблизително 2,5-3,5 а.в. азот. Изискванията на регионалната селекция е съотношение N:P 1:0,6-0,8. По отношение на сроковете с приоритет са „бедни“ почви, лош предшественик, недобре гарниран посев, късни сортове и слабо братене. Рисков фактор е високата торова норма при условия на стрес, както и опасност от замърсяване на почвите и водите. *Решение за корекции е листното подхранване, което частично компенсира недостига на основно торене и има положителна роля при стресови*

ISSN 2815-522X

ситуации. Подходящите срокове са заедно с третиране срещу плевели или във фаза изкласяване.

Растителната защита е основен разход от себестойността на зърнено-житните култури. Идентифицираните проблеми са свързани с установената висока честота и масово разпространение на болести и неприятели; значително повишаване на зависимостта от пестициди, както и забраната за използване на широк кръг от активни субстанции. Решенията са в няколко аспекта: избор на устойчиви сортове, спазване на сеитбооборот, подходяща обработка на почвата, дата и дълбочина на сеитба, сеитбена норма, торене, използване на сертифициран посевен материал. Мерките са интегриран контрол, включващ наблюдения с цел диагностика, прогноза и сигнализация, адекватен избор кога и как да се прилага химичен метод на контрол, избор на подходящ пестицид и отчитане на ефикасност.

Екипът на Добруджански земеделски институт предоставя експертиза за ефективно производство при зърнено-житни, бобови култури и слънчоглед. С готовност бихме споделили опит и приели нови предизвикателства: https://dai-gt.org/.

Още по темата:

Обратно към българската селекция за по-качествено и устойчиво производство на пшеница в рискова среда